

ЙОЛАНДА ЗОГРАФОВА

**РАЗНООБРАЗИЕТО
ОТ СОЦИАЛНОПСИХОЛОГИЧЕСКА ПЕРСПЕКТИВА**

Срещата с Другите, приемането или отхвърлянето на Другостта са предпоставки за развитие на социалнопсихични особености на индивидуално и на групово равнище – те могат да отключат стари забравени страхове и стереотипи, да предизвикат отдръпване от чуждите и непознатите и сближаване със своята общност или да разширят кръгозора, да отворят нови взаимоотношения и да развият нови познания за света на другите. Разнообразието е марката на съвремието. Разнообразие от възможности за мобилност, от възможности за познание на други страни, народи, природни и културни забележителности, от възможности за получаване на огромно количество информация и същевременно за създаване на човешки отношения, връзки, познанства, приятелства през глобалната виртуална мрежа. Изборът на различни социални групи и категории, към които човек да се причислява и в крайна сметка да се идентифицира е предпоставка за развитието на сложни многопластови идентичностни образувания както на личностно, така и на колективно равнище.

В социалната психология на разнообразието се обръща изследователско внимание по-често през последните години и като отговор на актуалните обществени потребности, и поради търсене на по-убедителни парадигми, с по-висока релевантност на социалните реалности. Но не би могло да се каже, че е ясно концептуализирането му, тъй като разнообразието по-скоро е включвано като контекст в изследванията или като съществително за съответни видове – етнонационално, културно и други видове разнообразие. В книгата се представя опит за поставяне проблема на равнището на междугруповите отношения и колективни идентичности. Проследени са влияния на фактори като междугруповите контакти, видовете идентичности на наиндивидуално равнище – етническа, национална, европейска – върху междуетнически отношения в страната. Включена е и поредица от метааналитични изследвания по данни на Европейското социално изследване (ЕСИ), на Евробарометър от проведените в различни години кръгове. Представени са анализи в кроскултурен план за различни европейски страни върху данни от представителните за тях периодични европейски изследвания.

Първа част очертава проблемното поле и категориите, които са в дискурса на разнообразието – идентичности и междугрупови отношения. Във втора част са представени различни възможности за динамични съответствия между

национална и етническа идентичност, Изследвани нагласи чрез ЕСИ от 2006 и 2008 спрямо имигранти. Трета част представя опит за синтез на идеи в социалната психология по отношение на разнообразието. Четвърта част представя данни от анализа на процесите на приемане или неприемане разнообразието на етнонационален принцип. За целта е проведен мета анализ на данни от ЕСИ 3 и ЕСИ 4. Изследвани са нагласите на европейците към имигранти и нагласи към европейската интеграция

Пета част представя опит да се провери тезата за депроvincialизация и моделът за общата групова идентичност чрез изследване на междуетнически нагласи в България. Шеста част е посветена на интегративни подходи, търсещи основните концептуални линии, по които да се обединят и междугруповите процеси и различните нива на идентичност, да се обединят и основните метатеории в сферата – за социалната идентичност и за социалните репрезентации. В седма част е включен подходът за комплексната социална идентичност, който е сам по себе си интегриращ познания и изследвания върху начините и моделите на обединяване, но и отграничаване на видовете идентичности в социалнопсихичното личностово битие. Осма част се спира на спецификата на мултикултурализма, изучаван в полето на социалната психология и неговите отлики от други парадигми и идеологии като тази на разнообразието. Представени са съвременни социалнопсихични подходи в изследването на мултикултурализма и отражението му върху междугруповите отношения. Представени са някои концепции и за културата, доколкото всъщност самите междугрупови контакти до голяма степен са именно израз на разнообразието от културни модели, от видове субкултури и т.н. Девета част е посветена на изследване върху т. нар. вторични данни от Европейското социално изследване (6 кръг, проведен 2012 г.) в кроскултурен анализ върху данните за няколко европейски страни с цел очертаване на по-важни фактори, влияещи върху приемането/неприемането на имигранти, както и факторите, медиращи влиянието на социалнопсихични и социалнодемографски особености на европейците върху нагласите им спрямо ролята на имигрантите в европейските страни. Представено е и изследване на нагласите към етнонационалното разнообразие чрез включване на видове колективни идентичности при трите основни етноса в България – етнически българи, етнически турци и роми. Анализират се влиянията на тези колективни принадлежности и върху нагласите и социалните дистанции към имигранти у нас. Десетата част е посветена на концептуални подходи в сферата на същността, структурата и влиянията на наднационалната или европейска идентичност. Представени са и изследвания върху данни от Евробарометър от кръгове, проведени през различни години като отново в кроскултурен анализ се очертава визията на съвременните европейци относно ценностите, споделяни в Европейската общност, Изследвани са конфигурации от различни идентичности, паралелно съществуващи в личностовата и групова идентичност. В последната 11-та част са разгледани

съвременните тенденции в дискутираната проблемна област да се изучават взаимнопресичащи, смесени идентичности в контекста на мултикултурното битие.